

MCU SURANAREE JOURNAL

MSJ

VOL.3 NO.3/2025

วารสาร
มจร สุรนารีสาร

ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2568) VOL.3 NO.3 (September-December 2025)

ISSN : 2985-1106 (Print) ISSN : 3088-1382 (Online)

พุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน
ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

BUDDHIST METHODS TO ENHANCING POLITICAL CULTURE TO THE PEOPLE IN DAN
KHUN THOT DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

MCU SURANAREE JOURNAL

พระัชชาวลย์ อากาศโร, พระมหาธงชัย สุขุมกรจจาโร และ พระรฤทธิ์ วรฤทธิญาโณ
Phra Chajjavan Ābhākaro, Phramaha Thongchai Sundarācāro and
Phra Rarit Variddhiภักฺโก

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
Corresponding author, e-mail: Thongchai.sun@mcu.ac.th Tel. 0634939422

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
www.nkr.mcu.ac.th / เพจ : สำนักวิชาการ มจร สุรนารีสาร

พุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

BUDDHIST METHODS TO ENHANCING POLITICAL CULTURE TO THE PEOPLE IN DAN KHUN THOT DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

พระชัชวาลย์ อาภากรโร¹, พระมหาธงชัย สุนทรธาดาโร² และ พระรฤทธิ วรวิธานโณ³
Phra Chajjavan Ābhākarō¹, Phramaha Thongchai Sundarācāro² and Phra Rarit Variddhikāno³

(Received: August 21, 2025; Revised: December 19, 2025; Accepted: December 19, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา (2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา (3) เสนอพุทธวิธีการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 7,112 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ 1) ประชากรด่านขุนทด จำนวน 252 คน 2) ประชากรบ้านแปรง จำนวน 109 คน 3) ประชากรต่านนอก จำนวน 18 คน รวมทั้งหมดเป็น 379 คน ใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย \bar{X} และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และสถิติอ้างอิงได้แก่ t-test และ F-test โดยทดสอบ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อวัฒนธรรมทางการเมือง พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือนและอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมือง ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3) พุทธวิธีการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง ได้แก่ สาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย (1) กายกรรม การกระทำดี มีน้ำใจ (2) วจีกรรม การพูดดีต่อกันอย่างสุภาพ (3) มโนกรรม การคิดดี เสียสละ (4) สาธารณโภคี การจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม (5) สีลสามัญญตา การไม่เบียดเบียนผู้อื่นและเคารพสิทธิ (6) ทิฏฐิสามัญญตา การเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น พุทธวิธีเหล่านี้มุ่งเน้นการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ ยึดมั่นในหลักธรรม ประพฤติตนเป็นคนดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ประชาธิปไตย, วัฒนธรรมทางการเมือง

¹⁻²⁻³ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding author, e-mail: Thongchai.sun@mcu.ac.th Tel. 0634939422

Abstract

This research article aimed to (1) study the level of opinions on political culture of people in Dan Khun Thot District, Nakhon Ratchasima Province, (2) Comparison of public opinion on political culture of people in Dan Khun Thot District, Nakhon Ratchasima Province, classified by personal factors, (3) Presenting Buddhist methods to promote the culture of the people, as a mixed methods research, consisting of both quantitative research and qualitative research, the sample population is people aged 18 years and over living in Dan Khun Thot District, Nakhon Ratchasima Province, totaling 7,112 people. The key informants are 1) Dan Khun Thot population, 252 people 2) Ban Praeng population, 109 people 3) Dan Nok population, 18 people, totaling 379 people. The sampling group uses the stratified random sampling principle. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using basic statistics including frequency, percentage, mean (\bar{X}) and standard deviation S.D. and reference statistics including t-test and F-test, tested using a one-way analysis of variance (One Way ANOVA). The research findings revealed that:

1) The overall level of opinion on political culture of the people in Dan Khun Thot District, Nakhon Ratchasima Province is at a high level.

2) Comparing public opinion on the political culture of the people in Dan Khun Thot District, Nakhon Ratchasima Province, classified by personal factors, the research results found that people with different genders, ages, education levels, monthly incomes, and occupations had no different opinions on the political culture of the people in Dan Khun Thot District, Nakhon Ratchasima Province, therefore rejecting the research hypothesis.

(3) Buddhist methods for promoting political culture among citizens by Saraniyadhamma 6 include: 1) physical actions, good deeds and kindness; 2) verbal actions, politely speaking to one another; 3) mental actions, thinking well and sacrificing; 4) public welfare, fair distribution of benefits; 5) morality, not harming others and respecting their rights; and 6) ditthi, being open to listening to others' opinions. These Buddhist methods focus on creating quality citizens who adhere to moral principles, behave well, and participate in sustainable democratic development

Keywords: Participation, Democracy, Political culture

บทนำ

ประเทศไทยใช้ระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 โดยมีหลัก เสี่ยงข้างมาก เป็นพื้นฐานสำคัญในการคัดเลือกผู้แทน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ โอลิฟาร์ ถิ่นบางเตียว และรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (2564) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการยึดหลักเสี่ยงข้างมากเพียงอย่างเดียวอาจนำไปสู่ การละเมิดสิทธิเสรีภาพของเสี่ยงข้างน้อย ได้ การเคารพทุกความคิดเห็นจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างสังคมการเมืองที่เท่าเทียมและมีคุณค่าสำหรับทุกคน

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางประเทศ อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลากว่า 83 ปีที่ผ่านมา อำนาจอธิปไตยที่ควรเป็นของประชาชนอย่างแท้จริงยังคงไม่สามารถเกิดขึ้นได้เป็นรูปธรรม การมีส่วนร่วมและการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนยังอยู่ในระดับต่ำ

ส่งผลให้อำนาจในการปกครองประเทศยังคงตกอยู่กับชนชั้นนำ หรือที่ ทินพันธ์ นาคะตะ (2543) เรียกว่า "อมาตยาธิปไตย" นอกจากนี้ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในการใช้ทรัพยากรของทางราชการในพื้นที่จังหวัด นครราชสีมา ดังที่ ปรีชา อุยตระกูล และคณะ (2561) สะท้อนให้เห็นถึงการขาดหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของประชาชนอย่างมาก ปัญหาเหล่านี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ยังคงมีปัญหาและต้องการการส่งเสริมอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและตรวจสอบการใช้อำนาจได้อย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนใน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ด้วยหลักสาราณียธรรม 6 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมและการเมืองที่มีคุณธรรมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัด นครราชสีมา
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่าน ขุนทด จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอพฤติกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอ ด่านขุนทด จังหวัด นครราชสีมา

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาพฤติกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอ ด่านขุนทด จังหวัด นครราชสีมา ซึ่งประกอบด้วย หลักสาราณียธรรม 6 เพื่อนำมาส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง ประกอบด้วย

พระครูขันติธรรมธารี (วิเชียร วงษ์ยาแดง) (2566) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อ ส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอมืองนครนายก” ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อ การส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอมืองนครนายก พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา ระดับการศึกษา และ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ แตกต่างกัน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน

พระใบฎีกาบุญส่ง ปุณฺณภาโค (พันธ์กุล) (2566) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริม ความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนเทศบาลตำบลหมูสี อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย พบว่า 1. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนเทศบาล ตำบลหมูสี อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา แตกต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนเทศบาลตำบลหมูสี อำเภopakช่อง จังหวัด นครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชน เทศบาลตำบลหมูสี อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ที่ตั้งไว้

นภัทร สุขใหม่ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมือง ในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในเทศบาลนครนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า การ ประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นของ

ประชาชนในเทศบาลนครนครราชสีมา ตามหลักสารานุกรม 6 ได้แก่ 1) ด้านเมตตากายกรรม แสดงไมตรี และความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน มีการบริหารงานโดยปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างเสมอภาค 2) ด้านเมตตาวจีกรรม พุดจาดี มีอัธยาศัยไมตรีดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ใช้คำพูดภาษาที่สุภาพเมื่อสนทนาพูดคุยกับผู้อื่น 3) ด้านเมตตามโนกรรม บริหารงานด้วยความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม 4) ด้านสาธารณโภคี ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะผู้บริหาร โดยมุ่งความสำเร็จเพื่อประโยชน์สูงสุดกับท้องถิ่น 5) ด้านศีลสามัญญตา เคารพในสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกต่อผู้ร่วมงาน ประพฤติสุจริต ดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย 6) ด้านทิวฐิสามัญญตา บริหารงานโดยมีภาวะผู้นำ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่าง เห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การจัดตั้งปัญหา

พระมหามงคล ขนติธโร (พุกแสง) (2566) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของเทศบาลเมืองสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า 1. การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อวัฒนธรรมการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ของเทศบาลเมืองสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นที่มีต่อวัฒนธรรมการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของเทศบาลเมืองสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

พระอธิการปฐมพงศ์ ฐานวโร (ประทุมวัน) (2566) ได้ศึกษาเรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในอำเภอ โนนสูง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

พระวุฒิชัย ภูริวฑฒโน (บริคุต) และพระครูโสภณกิตติบัณฑิต (2565 : 254-251) ได้ศึกษาเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลตำบลเวียงสา อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลตำบลเวียงสา อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 1. ด้านหลักการบริหารนิยธรรม 7 ภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สำหรับรายด้าน พบว่า ด้านเคารพนับถือผู้อาวุโส อยู่ในระดับมาก และด้านพร้อมเพรียงกันประชุม อยู่ในระดับปานกลาง

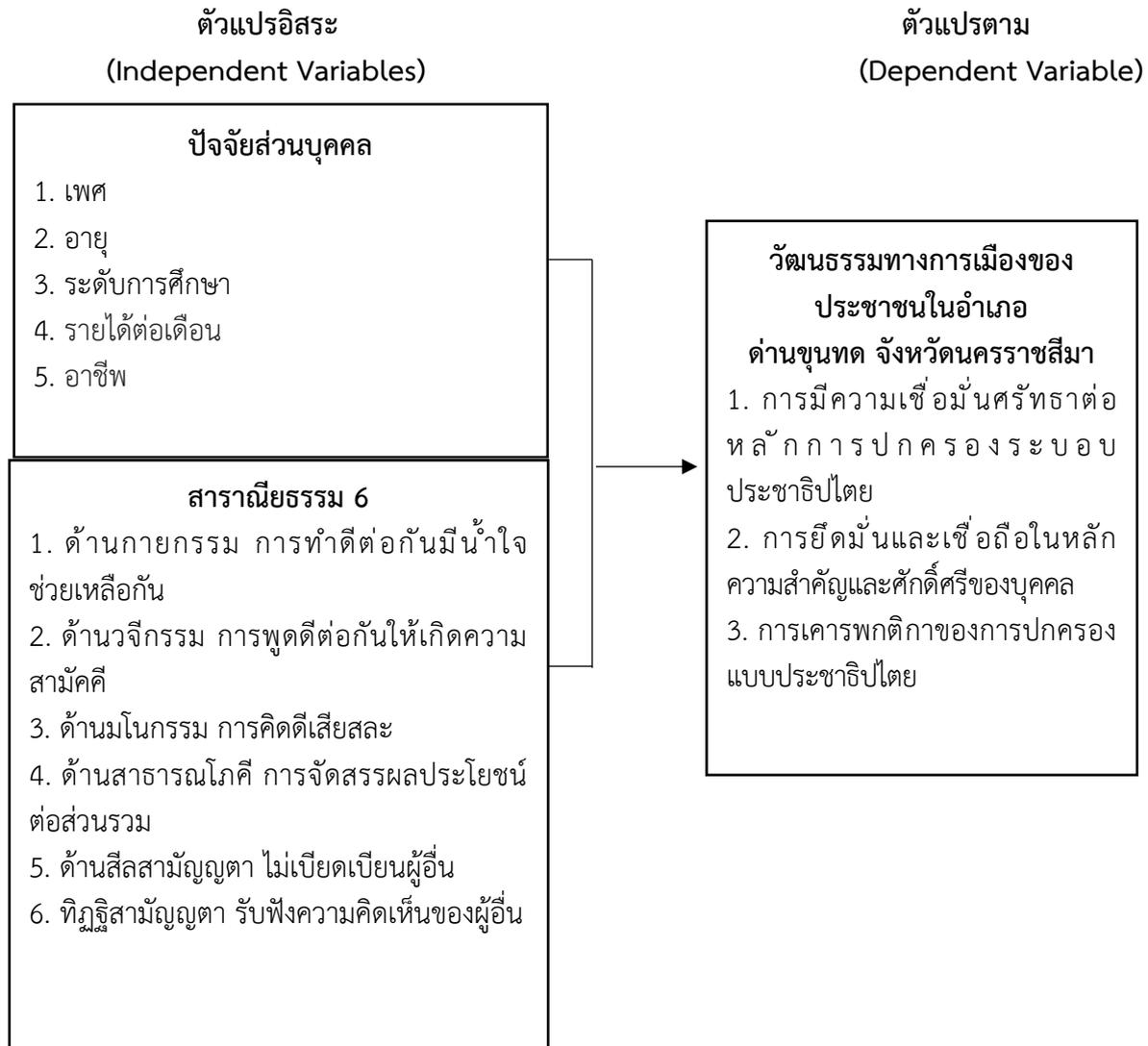
สรุปผลการทบทวนวรรณกรรมพบว่า วัฒนธรรมทางการเมือง ทำให้ทราบถึงสิ่งต่าง ๆ โดยรวม ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองมีส่วนช่วยให้นักการเมืองมีจิตสาธารณะ ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน มีทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจที่ดีต่อวัฒนธรรมทางการเมืองและมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมให้เกิดขึ้นกับวัฒนธรรมทางการเมือง ในการบริหารเพื่อเกิดความสุขกับสมาชิกทางสังคม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ตามแนวคิดของ ทินพັນท์ นาคะตะ (2546) โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าโดยมีขั้นตอนดำเนินงานดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 7,112 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้มาโดยจากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จำนวน 379 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักสารานุกรม 6 ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายเปิดที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงนายอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากประชาชนในเขตการปกครองของอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 379 คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 **สถิติพรรณนา** (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนา วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมาและพรรณนาสถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 **สถิติอนุมาน** (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

การแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยซึ่งใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับค่า คะแนนที่คำนวณได้ตามขั้นตอนที่ระบุไว้โดยเกณฑ์ดังนี้

- ค่าคะแนนเฉลี่ย ความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง อยู่ระดับน้อยที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง อยู่ระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง อยู่ระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง อยู่ระดับมาก
- ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง อยู่ระดับมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) สำหรับข้อ คำถามปลายเปิดผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลได้กำหนดตามกรอบของการวิจัยจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจัด กลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามกรอบที่ได้กำหนดเอาไว้แล้วทำการวิเคราะห์โดยการแจกแจง ความถี่ (Frequency)

5.สถิติที่ใช้ในการวิจัย

- 5.1 ค่าร้อยละ (Percentage)
- 5.2 ค่าเฉลี่ย (Mean)
- 5.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation ; S.D)
- 5.4 สถิติทดสอบค่า t-test
- 5.5 สถิติทดสอบค่า F-test

งานวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้การ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) แล้วสังเคราะห์ข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงและจัดกลุ่ม เพื่อนำเสนอข้อมูลในภาพรวม

ผลการวิจัย (การวิเคราะห์ข้อมูล)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.53$, S.D.=0.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย ($\bar{x} = 3.58$, S.D.= 0.83) รองลงมาได้แก่ ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ($\bar{x} = 3.53$, S.D.=0.86) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ($\bar{x}=3.48$, S.D.= 0.88) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม

	วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.	ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย	3.48	0.88	ปานกลาง
2.	ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล	3.53	0.86	มาก
3.	ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย	3.58	0.83	มาก
	รวมเฉลี่ย	3.53	0.86	มาก

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่	ยอมรับ	ปฏิเสธ	t	F	Sig.
สมมติฐานที่ 1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน		✓		0.412	0.840
สมมติฐานที่ 2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน		✓		0.837	0.524
สมมติฐานที่ 3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน		✓		1.091	0.337
สมมติฐานที่ 4 ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน		✓		2.026	0.074
สมมติฐานที่ 5 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน		✓		0.554	0.696

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 นำเสนอพุทธวิธีการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ตามหลักสาราณียธรรม 6 1) ด้านกายกรรม การทำดีกันมีน้ำใจช่วยเหลือกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรมสาธารณะอย่างสันติ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้ข้อมูลเรื่องสิทธิและหน้าที่ และประชาชนร่วมกันตรวจสอบและช่วยเหลือกัน จะลดการทุจริต 2) ด้านวจีกรรม การพูดดีต่อกันให้เกิดความสามัคคี การใช้ถ้อยคำที่อ่อนโยนและสุภาพไม่ตำหนิไม่ใส่ร้ายไม่ใช้คำหยาบให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น แม้จะมีความเห็น และพูดคุยด้วยเหตุผล ใช้สติและเหตุผลในการสนทนา ไม่ใช่อารมณ์ 3) ด้านมโนกรรม การคิดดีเสียสละ มุ่งเน้นการคิดถึงประโยชน์ของชุมชนการตัดสินใจทางการเมืองต้องมาจากความบริสุทธิ์ใจ และนึกถึงความสงบสุขและความสามัคคีของบ้านเมือง 4) ด้านสาธารณโภคี การจัดสรรผลประโยชน์ต่อส่วนรวม จัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมไม่ให้ใครได้เปรียบเสียเปรียบเน้นผลประโยชน์ส่วนรวม กระจายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการดำเนินการที่โปร่งใส เปิดเผยการใช้งบประมาณและโครงการต่าง ๆ 5)

ด้านศีลสามัญญตา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การมีศีลร่วมกันไม่เบียดเบียน ไม่ใช้ความรุนแรง การเคารพสิทธิ ให้เกียรติและยอมรับสิทธิของผู้อื่น และยึดมั่นในความซื่อตรง ไม่โกง ไม่ใช้เล่ห์กลเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน 6) ด้านทวิญญูสามัญญตา รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การเปิดใจรับฟัง ฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างจริงใจ การยอมรับความแตกต่างไม่ยึดติดกับความคิดของตัวเอง และการหาจุดร่วม มุ่งเน้นการหาข้อสรุปร่วมกันจากความคิดเห็นที่หลากหลาย

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่อง พุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามลำดับของวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังต่อไปนี้ พุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย รองลงมาได้แก่ ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย แสดงให้เห็นว่า ผลการสำรวจที่ระบุว่าประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองในระดับมาก บ่งชี้ว่าประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความเข้าใจและให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมทางการเมืองในระดับหนึ่ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรย์ ทุมตาลเดี่ยว (2563) ได้ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนายกองค์การบริหาร ส่วนตำบล อำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ” ผลการวิจัยพบว่า 1.ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย แสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์หรือประสบการณ์ทางการเมืองที่คนในพื้นที่เคยเผชิญร่วมกัน อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่หล่อหลอมความคิดเห็นของทุกคนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยไม่ขึ้นอยู่กับเพศหรืออายุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการปฐมพงษ์ ฐานวโร (ประทุมวัน) (2566) ได้ศึกษาเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เยาวชนที่มีเพศต่างกัน อายุ ต่างกัน และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาทัศนคติ พฤติกรรม และค่านิยมทางการเมืองของประชาชนให้เป็นไปในทางที่สร้างสรรค์และมีคุณธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน แสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมทางการเมืองไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การเลือกตั้งหรือการมีส่วนร่วมเท่านั้น แต่รวมถึงการมีจิตสำนึกที่ดีงาม การใช้เหตุผล และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งหลักธรรมทางพุทธศาสนาสามารถเป็นรากฐานสำคัญในการปลูกฝังสิ่งเหล่านี้ได้ พระครูขันติธรรมธาริ (วิเชียร วงษ์ยาแดง) (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครนายก” ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอการบูรณาการการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครนายก ได้แก่ 1) เมตตากายกรรม ทำความดีต่อกัน สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้าน

กำลังกาย รู้จักสัมมาคารวะไม่เบียดเบียนหรือรังแกกัน ไม่ทำร้ายกันให้ได้รับความทุกข์ 2) เมตตาวิกรรม พุดจาด้วยความสุภาพอ่อนโยน มีเหตุผลยึดหลักการพระธรรมวินัย กฎหมายและระเบียบของวัด เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในเรื่องสำคัญ พุดแต่สิ่งที่ดีงาม 3) เมตตามโนกรรม คิดดี การมองเห็นในแง่ดี มีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน รักและเมตตาต่อกัน ไม่คิดอคติไม่พยาบาท ไม่โกรธแค้นเคืองกัน นึกถึงผู้อื่นในด้านดี คิดช่วยเหลือผู้อื่น 4) สาธารณโภคิตา รู้จักแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความยุติธรรม ช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เอารัดเอาเปรียบ และมีความเสมอภาคต่อกัน 5) สีสสามัญญตา ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และระเบียบของวัด หรือคณะสงฆ์ 6) ทิฏฐิสามัญญตา มีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินปัญหาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัด การทำงานเป็นทีมเพื่อลดความขัดแย้งซึ่ง

สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า "พุทธวิธี" ไม่ใช่เพียงการสอนศีลธรรมทั่วไป แต่เป็นกลไกเชิงระบบในการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง

การสร้างสัมมาทิฐิทางการเมือง งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าพื้นฐานสำคัญที่สุดคือการปรับเปลี่ยน "ทัศนคติ" (View) ของประชาชนให้เป็นสัมมาทิฐิ คือเข้าใจว่าการเมืองเป็นเรื่องของการจัดสรรประโยชน์เพื่อส่วนรวม ไม่ใช่เรื่องของผลประโยชน์ส่วนตัวหรือการใช้อำนาจโดยมิชอบ

โมเดลการมีส่วนร่วมแบบสาราณียธรรม เสนอการใช้หลัก สาราณียธรรม 6 เพื่อเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความเห็นที่แตกต่างทางการเมือง เน้นการแบ่งปันข้อมูล (สาธารณโภคิต) และการแสดงออกทางความคิดเห็นด้วยความเมตตา (เมตตามโนกรรม-วจกรรม)

การประยุกต์ใช้จริยธรรมในวิถีประชาธิปไตย การใช้หลักการประชุมและเลิกประชุม พร้อมเพรียงกัน และการไม่บัญญัติสิ่งขัดต่อหลักการส่วนรวม เป็นหัวใจในการสร้างความเข้มแข็งให้ภาคประชาสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 กระทรวงศึกษาธิการควรพัฒนาหลักสูตรเสริมพลเมืองรุ่นใหม่ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Active Learning) เช่น การจำลองการเลือกตั้งในโรงเรียน การจัดตั้งสภานักเรียนที่มีอำนาจตัดสินใจเรื่องต่างๆ และการจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสังคมในชุมชน

1.2 ภาครัฐควรจัดอบรมครูผู้สอนให้มีความรู้และเข้าใจในเรื่องการเมืองภาคพลเมืองอย่างลึกซึ้ง และสามารถเป็นผู้กระตุ้นให้เยาวชนเกิดการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นกลาง

1.3 ภาครัฐควรสนับสนุนให้โรงเรียนเป็น "พื้นที่ปลอดภัย" สำหรับการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ โดยไม่มีการปิดกั้นหรือลงโทษ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการสำรวจหรือสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเปรียบเทียบการรับรู้และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของแต่ละกลุ่ม

2.2 ควรวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่าง เช่น การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร, สภาพเศรษฐกิจ, หรือประสบการณ์ทางการเมืองในอดีต

2.3 ควรเก็บข้อมูลทั้งก่อนและหลังการดำเนินโครงการ เพื่อวัดผลการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมือง

เอกสารอ้างอิง

จรรย์ ทูมตาลเดี่ยว. (2563). วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ทินพันธ์ นาคะตะ. (2543). ประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพมหานคร: แอคทีฟ พรีส.

นภัทร สุขใหม่. (2566). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในเทศบาลนครนครราชสีมา. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปรีชา อุตระกุล และคณะ. (2561). ประชาสังคมกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นเพื่อพัฒนาระบบและกลไกในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน กรณีศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

พระครูขันติธรรมราวี. (2566). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครนายก. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระใบฎีกาบุญส่ง ปุณฺณโก. (2566). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหามงคล ขนดีธโร. (2566). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของเทศบาลเมืองสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวุฒิชัย ภูริวฑฒโน และพระครูโสภณกิตติบัณฑิต. (2565). วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลตำบลเวียงสา อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน. วารสาร บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่. 8(2), 274-291.
- พระอธิการปฐมพงศ์ ฐานวโร. (2566). พุทธบูรณาการเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของ เยาวชนในอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โอฬาร ถิ่นบางเตียว และรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2564). วัฒนธรรมทางการเมืองไทยกับหลักการเสียงข้างมาก. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม. 6(2), 45-56.